

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р **Юлияна Крумова Маринова**, дм

Ръководител катедра „Социална медицина, здравен мениджмънт и медицина на бедствените ситуации“, Медицински факултет, Тракийски университет – Стара Загора

на представения дисертационен труд: **„Нерегламентирани социални функции на лекаря в първичната медицинска помощ“**

от д-р **Христина Василева Божинова-Димитрова**, докторант в самостоятелна форма на обучение в докторска програма **„Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията“**

професионално направление **7.1 Медицина**

област на висшето образование **7. Здравеопазване и спорт**

зачислена със Заповед № Р-109-313/08.08.2016 г.

Настоящото становище представям в качеството си на член на Научното жури, назначено със Заповед № Р 109-311/29.07.2022 г. на Ректора на Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ - Варна проф. д-р Валентин Игнатов, дм предвид Доклад с вх. № 102-1726/11.07.2022 г. от доц. д-р Наталия Василевна Ушева, д.м. – Ръководител катедра „Социална медицина и организация на здравеопазването“ с решение на Факултетния съвет на Факултет „Обществено здравеопазване“ към Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна по Протокол № 190/21.07.2022 г. по процедура за придобиване на образователна и научна степен „Доктор“ с кандидат **д-р Христина Василева Божинова-Димитрова**, докторант в катедра „Социална медицина и организация на здравеопазването“, ФОЗ, МУ - гр. Варна (зачислена със заповед № Р-109-313/08.08.2016 г.) с научен ръководител проф. д-р Лора Христова Георгиева, д.м. По протокол №1/03.08.2022 г. от проведено първо заседание на Научното жури съм определена да изготвя становище.

Кариерен профил на докторанта: Христина Божинова е родена през 1966 г. в гр. Варна. Завършва езикова гимназия „Фредерик Жолио Кюри“ с изучаване на френски и руски език в родния си град през 1984 г. Дипломира се като магистър – лекар през 1990 г.: Медицински университет Варна. Последователно работи като: училищен лекар в детско поликлинично отделение МБАЛ Шумен (1990-1992 г.); лекар – ординатор вътрешни болести и трудова медицина в СВОЧ Работническа поликлиника и ВМА-ВМБ – Варна до 1999 г., след което от старта на реформата през 2000 г. и до момента е общопрактикуващ лекар – управител на практика за първична медицинска помощ: АИППМП „Д-р Христина Божинова-Димитрова“ – гр. Варна, акредитирана за обучение на специализанти по обща медицина. Д-р Божинова притежава втора магистърска степен по Здравен мениджмънт – МУ – Варна от 2011 г. В системата на СДО има придобита специалност по Обща медицина – МУ – Варна от 2008 г., специалист по хомеопатия - МУ – Варна и Институт „Боарон“ от 2007 г. Д-р Божинова има повече от 20-годишен опит като управител на практика за ПИМП. Тя е изпълнител на програми, съвместно с бюро по труда – Варна, насочени към новозавършили лекари; участник в национални програми за профилактика на сърдечно-съдови заболявания; лекар-доброволец в хуманитарни мисии, свързани с бежанската криза от Украйна. Д-р Божинова притежава допълнителни квалификации (презентационни умения, консултант по семейно планиране, начални умения по НЛП, когнитивно-аналитична и позитивна психотерапия), отлични комуникативни умения, владее и ползва английски и руски чужди езици. Тя е съдебен експерт, член на комисията по професионална етика – РЛК – Варна, кандидат-член на Съюза на лекарите – писатели в България „Димитър Димов“. Автор на книга „Душата на къщите“ - 2019 г. **Обобщено:** Докторантката има богат управленски опит и квалификация в системата на ПИМП, целенасочено и последователно професионално развитие и усъвършенстване. Дарбата на писател е проявена в научния труд, написан в увлекателен, достъпен стил.

Общо описание на дисертационния труд: Дисертационният труд съдържа 161 страници, онагледен с 13 фигури и 19 таблици. Приложенията са 2. Библиографската справка включва 204 литературни източници, от които 103 са на кирилица и 101 на латиница.

Актуалност и значимост на темата на дисертационния труд: Темата на дисертацията „Нерегламентирани социални функции на лекаря в първичната медицинска помощ“ е в съответствие с гореописания профил на докторанта и нейния интерес като изследовател в тази област. Разработеният в дисертационния труд проблем е актуален в научно и научно-приложно отношение. Тази актуалност е аргументирана от докторанта с вещина и дълбоко разбиране.

Структура на дисертационния труд: Дисертационният труд е разработен в 4 основни глави: Глава първа: Литературен обзор; Глава втора: Цел, задачи, материали и методи; Глава трета: Резултати и обсъждане; Глава четвърта: Изводи и препоръки; следват: Заключение; Приложения; Използвана литература; Приноси.

Литературният обзор (глава първа) е представен от д-р Божинова на 51 страници (32% от дисертационния труд), структуриран в **9 части**: 1.Социален фундамент на здравеопазната система; 2.Социално-здравеопазни дефицити при прехода на България към пазарна икономика; 3.Предизвикателства пред здравеопазните системи – бедност, застаряване, инвалидност; 4.Първична здравна помощ в посрещането на здравните потребности на населението; 5.Първична медицинска помощ в системата на здравеопазване; 6.Проблеми в покритието с първична медицинска помощ по света; 7. Еволюция на първичната медицинска помощ в България – в 5 подчасти (*кратък исторически преглед; осигуреност; анализи на съвременното състояние; фокус към първичната медицинска помощ в национални стратегически документи; медийно отразяване*); 8. Холистичен подход – на теория и на практика; 9. Изводи от литературния обзор и актуалност на темата. Използваните литературни източници представляват научни публикации, дисертации, книги на български и чуждестранни изследователи и значими национални и международни документи, цитирани добросъвестно в обзора. Обзорът е написан на ясен и достъпен език и отразява задълбочено познание на обсъжданите проблеми и умело боравене с научната терминология. От начина на представяне на литературния обзор е видно умението на автора аналитично да представя научна информация, добросъвестно да цитира и да аргументира актуалността и значимостта на темата на дисертацията, както и подхода на научното изследване. Като интересен и **непроучван в България**

въпрос се очертава идеята да се изследват социалните аспекти в работата на лекаря в първичната медицинска помощ. **Обобщено:** Обзорът като цяло е с приносен теоретичен и приложен характер за българската научна, учебна литература и здравна политика. Поставени са редица наболели въпроси, свързани с дейността на базовата подсистема на българското здравеопазване, за които е опасно да се „затварят очите“.

Цел, задачи, материал и методи (глава втора): дефинирани са прецизно на 5 страници от дисертационния труд. **Целта** е „*чрез комплексен анализ на извършваните дейности от лекаря в първичната медицинска помощ, да се разкрият социалните аспекти на работата му, излизащи извън рамката на нормативно определените задължения*“. **Изследователските задачи** са представени в 7 пункта, пряко свързани с постигането на целта, ясно формулирани. Представени са 3 изследователски **хипотези** в собственото проучване: 1.Лекарите в първичната медицинска помощ извършват множество функции, които са нерегламентирани, незаплатени и немедицински, без които обаче не биха могли да изпълнят медицинските си задължения; 2.Най-голям обем социални функции лекарите от първичната медицинска помощ имат при работа със здравно неосигурени лица; 3.Общопрактикуващите лекари се сблъскват с обективни трудности в обслужването на пациентите от малките населени места, с които трябва да се справят сами, без помощ от други институции. **Методология:** Методите са ясно обосновани и адекватни, съответно на поставените цел и задачи и са описани подробно. Приложени са: документален метод; социологически методи – дълбочинно интервю; пряка индивидуална анкета; описание на случаи; статистически методи: приложени са комплекс от статистически методи за анализ и интерпретация на получените данни – описателна и аналитична статистика. Подробно са описани организацията и фазите на собствените проучвания: В първата фаза на проучването са проведени **дълбочинни интервюта с 20 ОПЛ**, от които 10 с практики извън гр. Варна. За целта е разработен въпросник, включващ няколко предварително подбрани теми, в хода на интервюто се добавят допълнителни въпроси. **Пряка индивидуална анкета** е приложена под формата на полуструктуриран въпросник, обхванати са **156 общопрактикуващи лекари**, работещи в практики за ПМП и сключили договор

с НЗОК. Населените места са описани подробно в 3 групи: областни градове; малки градове; села. Анкетната карта включва 42 въпроса – структурирани, полуструктурирани и отворени в 10 тематични направления. Приложените **инструменти** в собственото проучване са разработени за целта на научното проучване, подробно са описани и са приложени към дисертационния труд. **Обобщено:** Избраният подход, съчетаващ количествен и качествен анализ в собствените проучвания, позволява да се постигне поставената цел чрез получаване на адекватен отговор на задачите, решавани в дисертационния труд. Д-р Божинова представя методологията добросъвестно и задълбочено.

Резултати и обсъждане (глава трета). Тази част от дисертацията обхваща 63 страници (40% от обема на дисертацията), прецизно подредена и онагледена, структурирана в **5 раздела:** 1. Дейности, които ОПЛ извършва като задължителен елемент при взаимодействие със социалната сфера; 2. Резултати от проучване сред ОПЛ чрез дълбочинно интервю (в 13 подраздела); 3. Резултати от анкетно проучване сред ОПЛ (в 8 подраздела); 4. Описание на случаи; 5. Възможности за оптимизиране на работата в общата медицинска практика през погледа на личните лекари. Всеки един от разделите е изключително добре структуриран, резултатите са представени задълбочено, обсъдени и обобщени. Изложението на резултатите и тяхната дискусия отразяват уменията на автора да борави с данните от научното изследване, да прилага подходящите методи за анализ на данните – количествен и качествен анализ, и да интерпретира задълбочено. **Обобщено:** Тази част от дисертационния труд заслужава особено внимание и висока оценка със своето адекватно структуриране, логическа обвързаност и последователност на представянето.

Изводи и препоръки (глава четвърта): Изводите са представени в 9 пункта. Същите са умело формулирани и пряко свързани с изследователската цел и задачи. Д-р Божинова представя **препоръки**, структурирани в 7 пункта. Следва синтезирано **заключение**, представено на две страници. **Приносите** са представени в две групи: приноси с теоретико-познавателен характер и приноси с практико-приложен характер. Приносите с **теоретико-познавателен характер** са сведени до 5: 1. Направен е задълбочен теоретичен анализ на социалната платформа на здравеопазването и първичната медицинска помощ. 2. За първи път

са анализирани нерегламентираните социални функции на общопрактикуващия лекар, без които той не може да изпълнява медицинските си задължения. 3. Направен е детайлен анализ на обслужването на здравно неосигурени лица в първичната медицинска помощ. 4. Направено е описание на случаи, което дава по-автентична гледна точка към реалното състояние на първичната медицинска помощ и нейните изпълнители. 5. Направен е анализ на медийното отразяване на проблемите в първичната медицинска помощ. Приносите с практико-приложен характер са представени в 2 пункта: 1. изтъкнати са обективни фактори, независещи от лекарите, които затрудняват дейността в малките населени места. 2. Анализирани са въпросът за правото на общопрактикуващ лекар да отпише пациент от своята листа. Приемат приносите от дисертационния труд по начина, по който са представени от докторантката.

Публикации във връзка с дисертационния труд: Във връзка с дисертационния труд Христина Божинова представя **списък с пълнотекстови публикации**, свързани с дисертационния труд, съдържащ **три заглавия**, на всички от които е **водещ автор** (в съавторство с научния ръководител) в следните научни периодични издания: Здравна икономика и мениджмънт и Варненски медицински форум, както и **едно участие в международен научен форум** (23rd WONCA Europe Conference, Krakow, Poland, 2018).

Автореферат: Авторефератът е написан на 52 страници, структуриран е според изискванията и отразява основните резултати, постигнати в дисертацията.

Препоръки: Смятам, че този труд трябва широко да се популяризира.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Дисертационният труд съдържа научно-теоретични, методологични и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и **отговарят на всички изисквания** на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Правилника на МУ - Варна. Дисертационният труд показва, че докторантът д-р Христина Василева Божинова-Димитрова **притежава** задълбочени теоретични

знания и професионални умения и **демонстрира** качества за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Това е основание убедено да дам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от оценените по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси.

Предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „**доктор**“ на **д-р Христина Василева Божинова-Димитрова** в докторска програма по „**Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията**“, професионално направление **7.1 „Медицина**“, област на висшето образование **7.Здравеопазване и спорт**.

18.09.2022 г.
гр. Стара Загора

Изготвил становището:
проф. д-р Юлиана Крумова Маринова, дм

